

## Koncepcja *urban resilience*: założenia, treść, możliwości implementacji

### Wprowadzenie

Od kilku dekad liczba ludności miejskiej w skali świata gwałtownie rośnie. Współczesny rozwój ośrodków miejskich jest w wielu przypadkach procesem dość chaotycznym i niedostatecznie zaplanowanym. Na funkcjonowanie miast bardzo silnie oddziałują zjawiska o charakterze lokalnym, jak i procesy globalne dotyczące miejskiego środowiska przyrodniczego, funkcjonowania gospodarki czy zjawisk społecznych. Powoduje to, że zagadnienie stabilności i zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich staje się coraz bardziej aktualne. Jednym z nowych podejść do tego zagadnienia jest koncepcja *urban resilience*. Jej podstawą jest traktowanie miasta jako systemu, którego przetrwanie i rozwój dokonuje się w warunkach równowagi (homeostazy) wewnątrzsystemowej. System taki jest autopojetyczny i samoreferencyjny, a więc posiada zdolności adaptacyjne; gdy sprawnie funkcjonuje, potrafi dostosować się do zmieniających się okoliczności.

*Urban resilience* winno być interpretowane jako pojęcie określające pewną mierzalną charakterystykę systemu miejskiego (kwestia sposobu pomiaru i wskaźników pozostaje dyskusyjna). Z przeglądu badań wynika, że coraz częściej *urban resilience* postrzegane jest jako wartość, filozofia prowadzenia polityki miejskiej. Takie podejście sprawia, iż można również mówić o *urban resilience* jako o koncepcji czy nawet paradygmacie. W niniejszym artykule *urban resilience* prezentowane jest jako kategoria pojęciowa i kształtująca się wokół niej koncepcja.

Wprowadzenie *urban resilience* do obrotu naukowego ma ułatwić odpowiedź na pytanie, jakie czynniki grożą stabilności systemu i w jaki sposób neutralizować potencjalne zagrożenie. Podkreślić należy, że pojęcie *urban resilience* nie zostało do tej pory jednoznacznie zdefiniowane i było stosowane w rozmaitych

kontekstach – główne zagrożeń i katastrof naturalnych, bezpieczeństwa energetycznego i stabilności ekonomicznej.

W przypadku studiów miejskich (*urban studies*) można mówić o ekspansji myślenia ekonomicznego, zwłaszcza neoliberalnego. Podobnie jest z kategorią *urban resilience*, która używana jest w kontekście stabilności gospodarczego rozwoju miast, a która jednakże może być także stosowana w kontekście zjawisk społeczno-politycznych zachodzących w mieście. Jej potencjał heurystyczny jest w literaturze przedmiotu oceniany niejednoznacznie<sup>1</sup>. Celem niniejszego artykułu jest omówienie genezy koncepcji *urban resilience*, jej treści i możliwości stosowania w odniesieniu do zjawisk społecznych. Wydaje się to uzasadnione, co potwierdzają pojawiające się zagraniczne publikacje naukowe<sup>2</sup>. Do tej pory w polskich naukach społecznych kategoria *urban resilience* jest praktycznie nieobecna. Odnotować należy badania Adama Drobnika (który termin *urban resilience* tłumaczy jako „prężność miasta”<sup>3</sup>), których autor zwraca uwagę na aspekt równowagi ekonomicznej. Uzasadnione wydaje się, by termin *resilience* tłumaczyć jako „odporność”<sup>4</sup>. Dzięki temu łatwiej zapytać o istotę *urban resilience*, formułując pytania: zagrożen o jakim charakterze dotyczy odporność? W jakich okolicznościach występuje ona? Przy użyciu jakich środków można wzmacniać odporność? .

## Teoria systemowo-funkcjonalna jako podstawa koncepcji *urban resilience*

Teoria systemów w II połowie XX w. święciła triumfy i została spopularyzowana w różnych dyscyplinach naukowych. Mając swoje źródła w ogólnej teorii systemów Ludwiga von Bertalanffy’ego, została skutecznie zaadaptowana na potrzeby socjologii czy politologii. Obecnie cieszy się mniejszą popularnością, krytyce poddano m.in. możliwość delimitacji granic systemu oraz identyfikacji jego części, aczkolwiek nigdy nie została zakwestionowana, bowiem posiada olbrzymi potencjał heurystyczny. Koncepcja *urban resilience*, osadzona na gruncie teorii systemowej, jest interpretowana w perspektywie neoinstytucjonalnej<sup>5</sup>.

<sup>1</sup> Por. S. Davoudi, *Resilience: a bridging concept or a dead end?*, „Planning Theory and Practice” 2012, t. 13 (2), s. 299–307.

<sup>2</sup> Zob. M. Cote, A.J. Nightingale, *Resilience thinking meets social theory: Situating social change in socio-ecological systems (SES) research*, „Progress in Human Geography” 2012, t. 36 (4), s. 475–489.

<sup>3</sup> A. Drobnik, *Koncepcja urban resilience: narzędzie strategicznej diagnozy i monitoringu miast*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2015, nr 1.

<sup>4</sup> Por. J. Burszta, *Miasta podwyższonego ryzyka*, „Magazyn Miasta” 2016, nr 13.

<sup>5</sup> T. Lang, *Urban Resilience and New Institutional Theory – A Happy Couple for Urban and Regional Studies?*, „German Annual of Spatial Research and Policy” 2010, s. 15–24.

O powstaniu i działaniu systemu decyduje istnienie elementów składowych, które pozostają ze sobą w funkcjonalnej więzi. W takich kategoriach można interpretować funkcjonowanie społeczności lokalnych, terytorialnych systemów społecznych, w tym organizmów miejskich<sup>6</sup>. Są to niewątpliwie szczególne systemy społeczne – mamy w nich do czynienia z dużą intensyfikacją praktyk społecznych, przepływem kapitałów, wytwarzaniem usług i ich konsumpcją, pluralizmem postaw i poglądów. Potwierdza to m.in. definicja miasta Aleksandra Wallisa, według której jest ono „złożonym z dwóch organicznie powiązanych na zasadzie sprzężeń zwrotnych, lecz autonomicznych podsystemów – urbanistycznego i społecznego”<sup>7</sup>. Miasta są zatem systemami złożonymi i wielowymiarowymi. W zasadzie wszystkie współczesne koncepcje badań nad miastem, klasyfikowane jako nurty: polityczno-ekonomiczny, społeczny, kulturalny i humanistyczny, w określonym stopniu odwołują się do teorii systemowo-funkcjonalnej<sup>8</sup>.

By mówić o mieście jako o systemie, niezbędne jest wyróżnienie jego elementów. Przede wszystkim można mówić o podsystemach systemu miejskiego. Obejmuje on wszystkie sfery funkcjonowania miasta, w tym:

- podsystem środowiskowo-przyrodniczy,
- podsystem gospodarczy,
- podsystem administracyjno-polityczny,
- podsystem społeczno-kulturowy.

We wszystkich podsystemach funkcjonują podmioty, których celem jest zaspokajanie własnych potrzeb. Należą do nich podmioty publiczne, prywatne (biznesowe) oraz społeczne. W tych grupach uczestników systemu miejskiego można wyróżnić bardziej sprecyzowane grupy o różnym charakterze i stopniu instytucjo-

<sup>6</sup> Zob. np.: R. Domański, *Ogólna teoria systemów a integracja badań nad miastem*, [w:] B. Jałowiecki (red.), *Miasto jako przedmiot badań naukowych*, Instytut Śląski, Katowice 1971; B. Jałowiecki, *Miasto doby przemysłowej. Uwagi o podejściu systemowym*, [w:] H. Imbs (red.), *Miasto i kultura polska doby przemysłowej. Przestrzeń*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1988; Z. Chojnicki, *Koncepcja terytorialnego systemu społecznego*, „Przegląd Geograficzny” 1988, t. 60, z. 4.

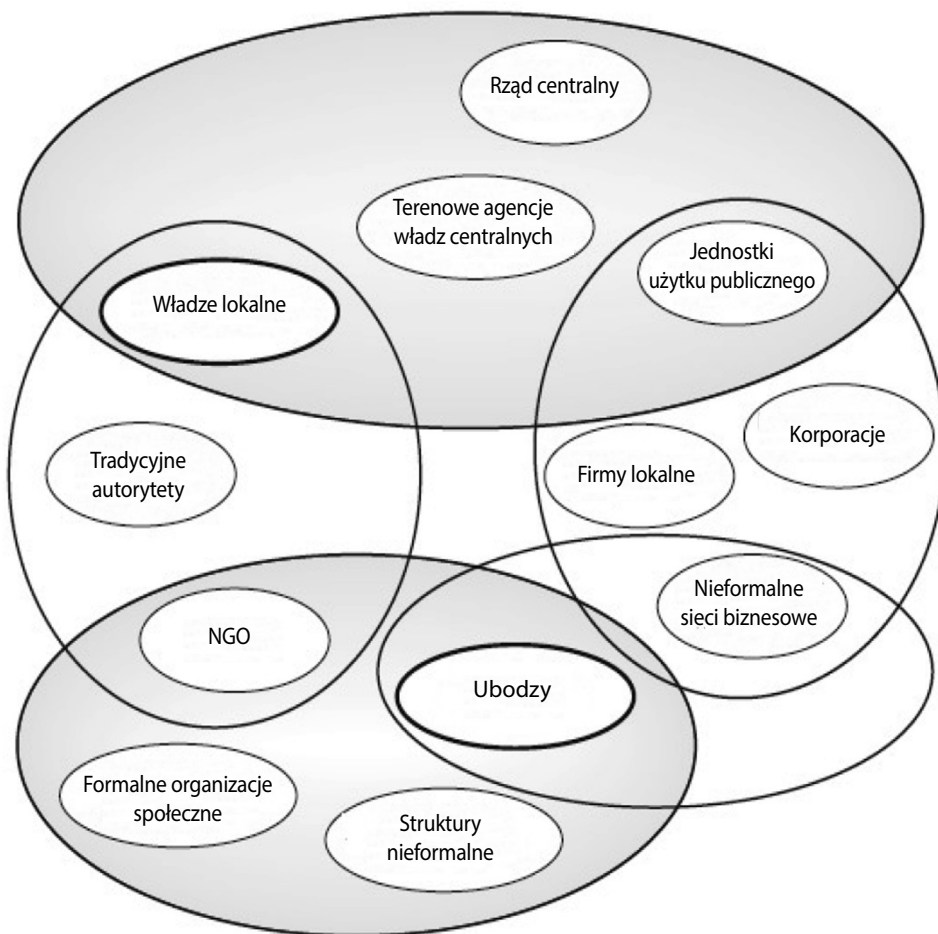
<sup>7</sup> A. Wallis, *Socjologia przestrzeni*, Niezależna Oficyna Wydawnicza, Warszawa 1990, s. 45.

<sup>8</sup> J.J. Parysek, *Miasto w ujęciu systemowym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2015, rok 77, z. 1; W. Maik, *Nowe ujęcia i koncepcje badawcze w studiach nad współczesnym miastem*, [w:] T. Marszał (red.), *Miasto – region – gospodarka w badaniach geograficznych. W stulecie urodzin Profesora Ludwika Straszewicza*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016; R. Czachor, *Teoria systemowo-funkcjonalna a badania i zarządzanie społecznościami lokalnymi*, „Społeczności Lokalne. Studia Interdyscyplinarne” 2017, nr 1, s. 17–35. Za pionierskie opracowanie zagadnienia funkcjonowania miasta w kategoriach systemowych uznać można: W. Narojek, *System władzy w mieście. Studium monograficzne*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967.

nalizacji. Przedstawiona na rycinie 1 koncepcja jest jednym z możliwych opisów aktorów polityki miejskiej. Cechą współczesnych miast Zachodu jest rozwój sektora społecznego, zarówno w postaci organizacji pozarządowych, coraz częściej przejmujących odpowiedzialność za wykonywanie części usług publicznych, jak i formalnych i nieformalnych ruchów miejskich i grup protestu (o charakterze NIMBY). Każdy z wymienionych uczestników systemu miejskiego, funkcjonując w wielu z wymienionych podsystemów, generuje liczne potencjalne areny konfliktów oraz źródeł niestabilności systemu. W sprawnie funkcjonującym systemie miejskim napięcia są agregowane i konwertowane wewnątrz systemu w określone decyzje.

**Ryc. 1**

Koncepcja uczestników systemu miejskiego według N. Devasa



Źródło: N. Devas, *Urban Governance, Voice and Poverty in the Developing World*, Earthscan Publ., London–Sterling 2004, s. 25.

Wymiar przestrzenny funkcjonowania współczesnych metropolii traci na znaczeniu – stają się one organizmami sieciowymi, w których przepływy kapitałów zachodzą na skalę globalną, najczęściej będąc niezależnymi od lokalnych uwarunkowań funkcjonowania poszczególnych metropolii. Oznacza to, że ich funkcjonowanie ma coraz bardziej otwarty charakter, coraz więcej czynników zewnętrznych zyskuje wpływ na ich rozwój. Procesy zachodzą szybciej, na większą skalę i gwałtowniej, czyli często nie są możliwe do przewidzenia i opanowania. W tych warunkach tym większe znaczenie posiada samoreferencyjność i autopojetyczność systemów oraz ich wcześniejsze doświadczenia, istnienie tzw. pamięci organizacyjnej. Wspomniany A. Wallis twierdzi, że miasta posiadają mechanizmy regulacyjne umożliwiające stabilizację ich podsystemów<sup>9</sup>.

Największe współczesne miasta, szczególnie metropolie, są postrzegane jako węzły, a zatem mogą w dużym stopniu funkcjonować w oderwaniu od swojego najbliższego otoczenia<sup>10</sup>. Deterytorializacja i nieliniowy charakter procesów rozwoju nie przeszkadzają jednak o kontynuowaniu badań nad problematyką miejską w ujęciu systemowo-funkcjonalnym. Odnotować należy istotną rozbudowę siatki pojęciowej dotyczącej studiów miejskich właśnie w związku z oddziaływaniem zjawisk ogólnie definiowanych w ramach globalizacji. Badana jest – będąca w centrum uwagi niniejszego studium – odporność miejska (*urban resilience*), a także m.in.: wrażliwość miejska (*urban vulnerability*) czy stosunkowo popularna inteligencja miast (*smart city*).

## Geneza i ewolucja *urban resilience*

Pojęcie *urban resilience*, miasta odpornego, pojawiło się w literaturze naukowej w 1973 r. w artykule Crawforda S. Hollinga *Odporność i stabilność systemów ekologicznych*<sup>11</sup>. Odporność określał on jako zdolność ekosystemu do zachowania jego podstawowych charakterystyk funkcjonalnych w związku z pojawieniem się określonych zakłóceń. W zasadzie we wprowadzonym przez C.S. Hollinga pojęciu i sposobie prowadzenia badań widać wpływ koncepcji społeczeństwa organicznego Herberta Spencera, socjologicznej szkoły chicagowskiej i ekologów miejskich, m.in. Amosa Hawleya. Autor ten odwoływał się do ekologii społecznej, jednak zajmując się przede wszystkim przyrodniczymi aspektami zagadnienia funkcjonowania systemów miejskich.

<sup>9</sup> A. Wallis, *op. cit.*, s. 47.

<sup>10</sup> B. Jałowicki, *Czy metropolia jest miastem?*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009, s. 7; R. Matyja, *Miasto jako przestrzeń, węzeł i system. Analiza z perspektywy badań politologicznych*, „Acta Politica Polonica” 2017, nr 3 (41), s. 5–16.

<sup>11</sup> C.S. Holling, *Resilience and stability of ecological systems*, „Annual Review of Ecology and Systematics” 1973, t. 4, s. 1–23.

Przed dekadą pojęcie to powróciło na szerszą skalę do debaty naukowej, tym razem w związku z klęskami żywiołowymi, jak fale tsunami w Azji czy huragany w Ameryce Północnej. Wówczas „odporność” wciąż interpretowano głównie jako zdolność systemu do odzyskania pierwotnych właściwości po doświadczeniu zakłóceń o charakterze przyrodniczym<sup>12</sup>. W kolejnych latach pojęcia *urban resilience* zaczęto używać częściej i w szerszym kontekście ekonomicznym oraz społecznym. Uwagę zwraca się m.in. na problem wykluczenia społecznego (np. grup imigrantów), segregacji społeczno-przestrzennej, zagrożenia terroryzmem<sup>13</sup>. Niektórzy badacze twierdzą wręcz, że *urban resilience* zastąpiło *urban sustainability* (zrównoważony rozwój miejski), stając się główną koncepcją w obszarze studiów miejskich<sup>14</sup>. O rosnącym znaczeniu *urban resilience* jako kategorii analitycznej świadczy też m.in. powstanie interdyscyplinarnej sieci badawczej Resilience Alliance czy Resilient City Organization<sup>15</sup>.

Należy nadmienić, że pojęcie *resilience* jest coraz częściej włączane do obiegu naukowego i aktów normatywnych – pojawia się m.in. w *Global Strategy for the EU*. W dokumencie tym rozumiane jest jako ogólna zdolność Unii Europejskiej do pokonywania kryzysów różnego typu: energetycznych, migracyjnych, bezpieczeństwa wojskowego czy cybernetycznego. W 2016 r. Milenijne Cele Rozwoju, przyjęte w ramach Projektu Milenijnego ONZ w 2000 r., zostały zastąpione, na mocy rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 2015 r., 17 Celami Rozwoju Zrównoważonego (*17 Sustainable Development Goals*), będącymi częścią Agendy na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030 (*2030 Agenda for Sustainable Development*)<sup>16</sup>. Wśród tychże celów sformułowano „uczynienie miast inkluzywnymi, bezpiecznymi, odpornymi oraz zrównoważonymi” (cel 11). Dokument ten nie ma mocy prawnie wiążącej, jest jedynie deklaracją i zobowiązaniem jej sygnatariuszy do określonego postępowania.

Zagadnienie odporności miejskiej stało się również przedmiotem uwagi konferencji Narodów Zjednoczonych UN-Habitat, która w 2012 r. zaproponowała

<sup>12</sup> J. Simme, R. Martin, *The Economic Resilience of Regions: Towards an Evolutionary Approach*, „Cambridge Journal of Regions, Economy and Society” 2009, t. 3, nr 1, s. 27–43.

<sup>13</sup> Zob. np. J. Coaffee, *Terrorism, Risk and the Global City. Towards Urban Resilience*, Ashgate Publishing, Farnham 2009.

<sup>14</sup> S. Meerow, J.P. Newell, *Urban resilience for whom, what, when, where, and why?*, „Urban Geography” 2016, t. 147, s. 38–49; X. Zhang, H. Li, *Urban resilience and urban sustainability: What we know and what do not know?*, „Cities” 2018, nr 72, s. 141.

<sup>15</sup> *Resilience Alliance*, <https://www.resalliance.org/>, stan z dnia 14.02.2019; *Resilient City Organization*, <https://www.100resilientcities.org/>, stan z dnia 14.02.2019.

<sup>16</sup> *Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030*, <http://www.un.org.pl/agenda-2030-rezolucja>, stan z dnia 15.02.2019.

ramowe narzędzie do wdrażania działań z zakresu odporności miejskiej (*City Resilience Profiling Tool*)<sup>17</sup>. Znalazło ono zastosowanie w takich miastach jak Barcelona, Teheran czy Wellington. Rezultaty i dobre praktyki są publikowane w *Trends in Urban Resilience*<sup>18</sup>.

Pojęcie *resilience* ma pozytywne konotacje, różniąc się od innych terminów opisujących kondycję miasta wobec zagrożeń, jak podatność (*vulnerability*), kruchość (*fragility*) bądź ryzyko (*risk*). Odnotowania godny jest fakt, że w ostatnich latach pojawia się wiele koncepcji odnoszących się do problematyki miejskiej, w tym miasta inteligentnego (*smart city*), miasta kreatywnego (*creative city*), kompaktowego (*compact city*), elastycznego (*flexible city*) czy zrównoważonego (*sustainable city*). Można zatem mówić o swoistej modzie na mnożenie kategorii pojęciowych odnoszących się do współczesnej fazy rozwojowej miast.

W konsekwencji uznania miasta za system należy zadać pytanie o uwarunkowania zachowania przez nie homeostazy (równowagi wewnątrzsystemowej) oraz zagrożeń dla tego stanu. To oczywiste, że miasto, jak każdy system, podlega stałej ewolucji, transformuje się, właściwie reagując na wpływ czynników z otoczenia i wnętrza systemu w procesie konwersji wewnątrzsystemowej. Do czynników tych należą m.in.: procesy demograficzne (starzenie się społeczeństwa, napływ migrantów zza granicy), zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego, podatność na globalne kryzysy ekonomiczne, problemy energetyczne, stan środowiska naturalnego i klęski żywiołowe.

## Definicja i treść *urban resilience*

Jak wskazano wyżej, współcześnie coraz częściej spotykana jest rozszerzająca interpretacja pojęcie *urban resilience*. Manifestuje się to w prezentowanych obecnie definicjach:

- „*urban resilience* oznacza zdolność systemu miejskiego i wszystkich jego składowych społeczno-ekologicznych i społeczno-technicznych sieci w wymiarze czasowym i przestrzennym do zachowania bądź szybkiej transformacji systemu w zakresie ograniczającym bieżące lub przyszłe zdolności adaptacyjne”<sup>19</sup>;

<sup>17</sup> *City Resilience Profiling Tool. Guide*, <http://urbanresiliencehub.org/wp-content/uploads/2018/02/CRPT-Guide.pdf>, stan z dnia 22.02.2019.

<sup>18</sup> *Trends in Urban Resilience 2017*, [http://urbanresiliencehub.org/wp-content/uploads/2017/11/Trends\\_in\\_Urban\\_Resilience\\_2017.pdf](http://urbanresiliencehub.org/wp-content/uploads/2017/11/Trends_in_Urban_Resilience_2017.pdf), stan z dnia 22.02.2019.

<sup>19</sup> S. Meerow, J.P. Newell, M. Stults, *Defining urban resilience: A review*, „Landscape and Urban Planning” 2016, t. 147, s. 39.

- „*urban resilience* to zdolność systemu miejskiego do absorpcji czynników zaburzających na *wejściu* do systemu, do konwersji wewnątrzsystemowej, tak by zachować główne funkcje, strukturę, tożsamość i sprzężenie zwrotne”<sup>20</sup>;
- „*urban resilience* określa zdolność miasta do absorpcji, adaptacji i reakcji na zmiany w systemie miejskim”<sup>21</sup>;
- „*urban resilience* to stopień, do którego system może funkcjonować efektywnie w czasie zmian w jego otoczeniu”<sup>22</sup>;
- „*urban resilience* to mierzalna zdolność każdego systemu miejskiego, wraz z jego mieszkańcami, do zachowania ciągłości w czasie szoków i kryzysów i pozytywnej adaptacji i transformacji w kierunku rozwoju zrównoważonego”<sup>23</sup>.

Jak widać, można mówić o konsensusie w kwestii istoty *urban resilience*. Jest ona postrzegana jako właściwość systemu, jego zdolność do reakcji na czynniki naruszające homeostazę. Powyższe, rozszerzające pojmowanie *urban resilience* rodzi pytanie: jakie czynniki niosą zagrożenie dla społecznego systemu miejskiego? Jeśli przetłumaczymy pojęcie *urban resilience* jako „odporność miasta”, to: na co, kiedy i jakich okolicznościach ma być ono odporne? Otwartą sprawą pozostaje również, w jaki sposób system miejski identyfikuje te czynniki oraz jakie podejmuje działania zaradcze przywracające systemowi równowagę (akty na „wejściu” do systemu i „wyjściu” z niego). Ta druga kwestia to jednak problem *stricte* akademicki, nierozzerwalnie związany z teorią systemową.

W próbie identyfikacji obszarów, których dotyczy zagadnienie odporności miejskiej pomocna może być zaadaptowana przez zespół Sary Meerow koncepcja Petera Dickena, zgodnie z którą system miejski można określić jako kompleksowy, adaptacyjny ekosystem społeczny, składający się z czterech współzależnych podsystemów (por. rycinę 2):

- systemu współzarządzania (*governance networks*), będącego siecią współzależności głównych aktorów politycznych sceny miejskiej (np. zgodnie z przedstawioną wyżej koncepcją N. Devasa),

---

<sup>20</sup> B. Walker, C.S. Holling, S.R. Carpenter, A. Kinzig, *Resilience, adaptability and transformability in social-ecological systems*, „Ecology and Society” 2004, nr 9 (2).

<sup>21</sup> K.C. Desouza, T.H. Flanery, *Designing, planning, and managing resilient cities: A conceptual framework*, „Cities” 2013, nr 35, s. 89.

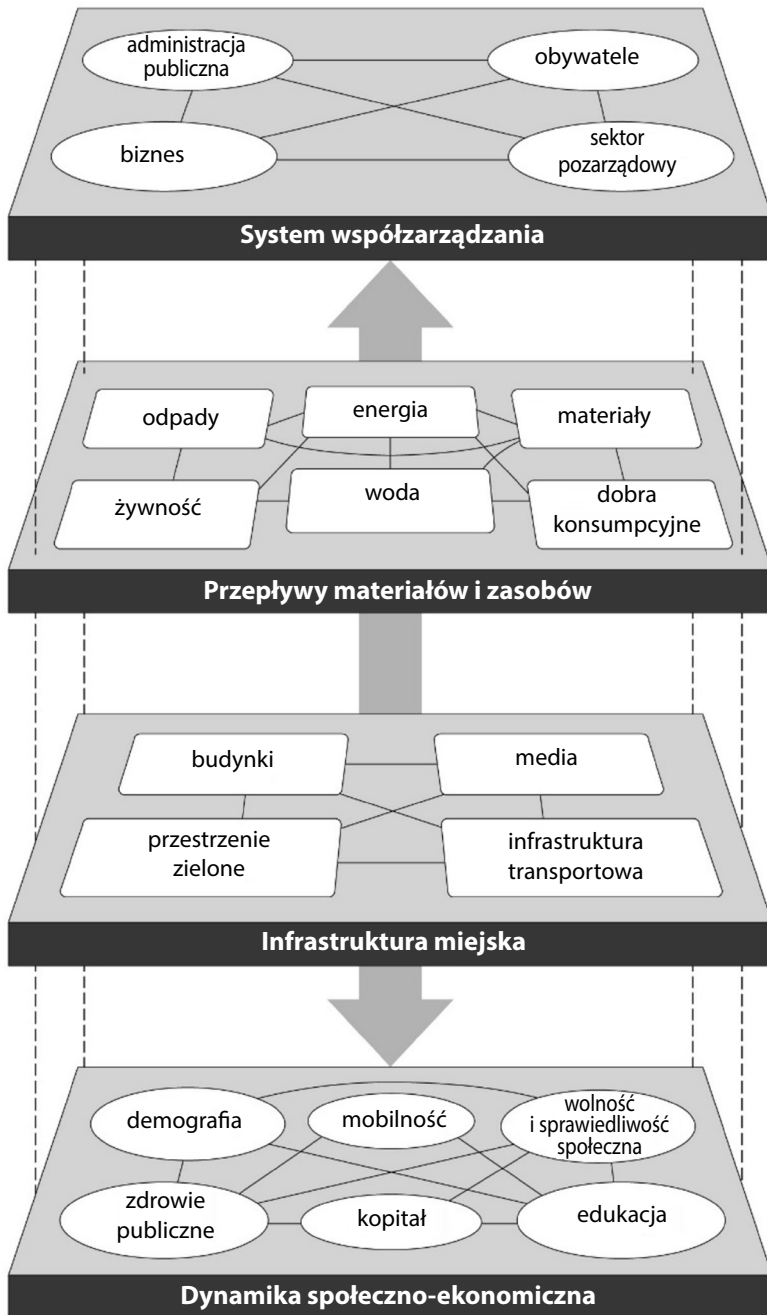
<sup>22</sup> F. Collier, J. Hambling, S. Kernaghan i in., *Tomorrow's cities: a framework to assess urban resilience*, „Urban Design and Planning” 2014, nr 167, s. 80.

<sup>23</sup> *City Resilience Profiling Tool*, *op. cit.*, s. 13.



**Ryc. 2**

Wielopłaszczyznowa koncepcja systemu miejskiego



Źródło: opracowanie własne przy wykorzystaniu: S. Meerow, J.P. Newell, M. Stutts, *Defining urban resilience: A review*, „Landscape and Urban Planning” 2016, t. 147.

- przepływów zasobów (*networked material and energy flows*),
- infrastruktury miejskiej (*urban infrastructure and form*),
- dynamiki społeczno-ekonomicznej (*socio-economic dynamics*)<sup>24</sup>.

Podobnie wspomniana sieć naukowa Resilience Alliance w swych badaniach posługuje się koncepcją czterech podsystemów miejskich, które definiuje następująco:

- system współzarządzania (*governance networks*),
- przepływy metaboliczne (*metabolic flows*),
- infrastruktura (*built environment*),
- dynamika społeczna (*social dynamics*)<sup>25</sup>.

Również cztery płaszczyzny odporności miejskiej wyróżnia się w diagnozie kondycji miejskiej City Resilience Index (CRI), opracowywanej w ramach projektu Fundacji Rockefellera (o czym mowa poniżej).

Przyjęcie założenia o istnieniu powiązanych ze sobą, lecz cechujących się własną specyfiką, podsystemów miejskich/płaszczyzn odporności prowadzi do wniosku, że każdy z podsystemów może w różnym stopniu charakteryzować się odpornością. W literaturze przedmiotu wymienia się następujące atrybuty odporności miejskiej:

- adaptacyjność, zdolność do dopasowania się do zmiennych okoliczności;
- łączalność, zdolność do kreowania nowych powiązań i jakości wewnątrz systemu;
- różnorodność, heterogeniczność elementów systemu miejskiego;
- efektywność, zdolność osiągania zakładanych rezultatów;
- nadmiarowość (redundancja), zdolność zapewnienia zasobów w przypadku ich istotnego ograniczenia;
- współzależność, zdolność do zacieśniania relacji pomiędzy elementami systemu<sup>26</sup>.

Zatem w świetle powyższego można zapytać: jakie czynniki niosą zagrożenie dla społecznego systemu miejskiego? W jaki sposób podjąć próbę definiowania potencjalnych zagrożeń dla stabilności miasta? Sara Meerow i Joshua P.

---

<sup>24</sup> P. Dicken, *Global Shift: Mapping the changing contours of the world economy*, Guilford Press, New York 2011; S. Meerow, J.P. Newell, M. Stults, *Defining urban resilience, op. cit.*, s. 45.

<sup>25</sup> *Resilience Alliance*, <https://www.resalliance.org/>, stan z dnia 14.02.2019.

<sup>26</sup> A. Drobniak, *op. cit.*, s. 127.

Newell sformułował pytania w zakresie identyfikacji zagrożeń<sup>27</sup>, które zostały przedstawione poniżej w tabeli 1.

**Tab. 1**

Pytania w zakresie identyfikacji zagrożeń sformułowane przez S. Meerow i J.P. Newella

<b>Kto</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– kto określa pożądany stan systemu miejskiego?</li> <li>– kto przynależy do systemu miejskiego, a kto jest wykluczony?</li> <li>– czyja odporność ma charakter priorytetowy?</li> </ul>
<b>Co</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– względem czego system miejski powinien zachować odporność?</li> <li>– jakie sieci i sektory tworzą system miejski?</li> <li>– czy przedmiotem uwagi jest całe miasto, czy wybrane aspekty systemu?</li> </ul>
<b>Kiedy</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– czy przedmiotem uwagi są zjawiska nagłe czy procesy długofalowe?</li> <li>– czy przedmiotem uwagi jest stan obecny czy przyszły?</li> </ul>
<b>Gdzie</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– gdzie znajdują się przestrzenne granice systemu miejskiego?</li> <li>– czy określone dzielnice miasta są traktowane priorytetowo?</li> <li>– czy tworzenie odporności systemu obniża ją w innych obszarach?</li> </ul>
<b>Dlaczego</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– dlaczego należy zadbać o odporność miejską?</li> <li>– jakie przesłanki kierują tworzeniem odporności?</li> <li>– czy uwaga jest skierowana na proces czy na jego efekty?</li> </ul>

Źródło: S. Meerow, J.P. Newell, *Urban resilience for whom, what, when, where, and why?*, „Urban Geography” 2016, t. 147, s. 9.

Na bazie powyższego można stwierdzić, że z perspektywy zagadnień społeczno-politycznych diagnoza odporności systemu miejskiego powinna uwzględniać następujące elementy:

- typ miejskiego reżimu politycznego,
- siłę tożsamości lokalnej i obowiązujący system wartości,
- kapitał ludzki,
- kapitał społeczny,
- jakość infrastruktury społecznej, usług publicznych,
- jakość przestrzeni miejskiej,
- ekologię społeczną,
- procesy demograficzne,
- strukturę i segregację społeczno-przestrzenną oraz typ dysproporcji społecznych,
- skalę patologii społecznych.

<sup>27</sup> S. Meerow, J.P. Newell, *Urban resilience for whom, what, when..., op. cit.*, s. 9.

## **Urban resilience a urban sustainability (zrównoważony rozwój miejski)**

Uwzględnianie szeregu kwestii dotyczących środowiska naturalnego, gospodarki i problemów społecznych zbliża pojmowanie *urban resilience* do kategorii rozwoju zrównoważonego. Jerzy Parysek tę ostatnią definiuje jako

„taki proces rozwoju społeczno-gospodarczego, w którym ma miejsce integracja działań politycznych, społecznych oraz gospodarczych, z zachowaniem równowagi oraz trwałości toczących się procesów, celem zagwarantowania możliwości zaspokojenia potrzeb mieszkańców. Nie chodzi tu jednak o równowagę przyrodniczą i procesy przyrodnicze, ale przede wszystkim o procesy społeczne oraz procesy gospodarcze i równowagę ekonomiczną...”<sup>28</sup>.

Definicja ta odzwierciedla odejście od dominującego do pewnego czasu wąskiego rozumienia rozwoju zrównoważonego w kontekście uwarunkowań środowiskowo-naturalnych. Tym samym widać określoną zbieżność obu pojęć. Co ciekawe, oba rozpowszechniły się stosunkowo niedawno – koncepcja rozwoju zrównoważonego zyskała rozgłos dzięki raportowi *Nasza wspólna przyszłość* z 1987 r. (nazywanemu raportem Brundtlanda)<sup>29</sup>.

Jak wyżej wskazano, koncepcja *urban resilience* znalazła zastosowanie przede wszystkim w diagnozie zagrożeń naturalnych i ekonomicznych. W kontekście zagrożeń naturalnych interpretuje się ją jako zdolność unikania i zarządzania zagrożeniami naturalnymi oraz wywołanymi przez człowieka oraz stabilność względem zachodzących kryzysów i zakłóceń. W kontekście ekonomicznym wymienia się: zdolność do skutecznej regeneracji gospodarczej po doświadczeniu zakłóceń, zdolność do antycypowania i odpowiedzi na nadchodzące zagrożenia oraz zdolność gospodarki miejskiej do powrotu do poprzedniego poziomu wzrostu<sup>30</sup>.

Tym samym *urban resilience* kładzie nacisk na równowagę wewnątrzsystemową i jej odbudowę w związku z kryzysami, podczas gdy *urban sustainability* skupia się na wykorzystaniu i ochronie zasobów przyrodniczych. O ile *urban resilience* jest biernym procesem monitorowania, ułatwiania, utrzymania i odbudowywania całego cyklu pomiędzy wykorzystaniem ekosystemu (*eco-system services*) a osiągnięciem dobrobytu, to *urban sustainability* jest ak-

---

<sup>28</sup> J.J. Parysek, *Rozwój zrównoważony miast w kontekście współczesnej polskiej urbanizacji: aspekty przestrzenne*, „Studia Miejskie” 2013, nr 9, s. 11–12.

<sup>29</sup> L. Mierzejewska, *Zrównoważony rozwój miasta – wybrane sposoby pojmowania, koncepcje, modele*, „Problemy Rozwoju Miast” 2015, rok 12, z. 2, s. 5–11.

<sup>30</sup> A. Drobniak, *op. cit.*, s. 121.

tywnym procesem synergicznej interakcji i współewolucji podsystemów miejskich uwzględniającej redukcję szkodliwego wpływu na biosferę<sup>31</sup>.

Pojęcie *urban resilience* jest także bliskie pojęciu konkurencyjności miasta, gdyż ta rozumiana jest jako zdolność do przystosowywania się do zmieniających się warunków (głównie ekonomicznych i społecznych) w kontekście współzawodnictwa różnych ośrodków miejskich. Do współczesnych czynników konkurencyjności miast wymaganych dla odporności miejskiej zaliczyć należy:

- kapitał społeczny,
- kapitał wiedzy,
- zaplecze naukowo-badawcze,
- kreatywność,
- wysoką jakość środowiska miejskiego<sup>32</sup>.

Ogółem stwierdzić można, że aktywnie współcześnie rozwijane koncepcje funkcjonowania miast mają ze sobą wiele elementów wspólnych. Jest to przede wszystkim skutkiem wzrostu powiązań systemów miejskich ze środowiskiem zewnętrznym (otoczeniem systemowym). Im większa otwartość systemu, tym większa liczba potencjalnych zagrożeń dla jego sprawnego funkcjonowania, a także większa liczba ujęć i paradygmatów badawczych odnoszących się do tych kwestii.

## Możliwości implementacji koncepcji *urban resilience* – przykład programu „100 Resilient Cities”

Określone wnioski dotyczące praktycznych możliwości wdrożenia *urban resilience* przynosi analiza programu „100 Resilient Cities”. Uruchomiony pod koniec 2013 r. przez Fundację Rockefellera, funkcjonuje on jako swoisty *think-tank*, doskonalący metody badań nad tym zagadnieniem oraz narzędzia implementacji. W 2013 r. wybrano 32 odporne miasta, zaś w kolejnych latach, spośród napływających zgłoszeń, kolejnych 35 miast z całego świata. Lista została zamknięta na 100 miastach. Wśród nich znalazły się światowe metropolie (m.in. Londyn, Paryż, Seul), lecz także miasta relatywnie małe (Berkeley, Rotterdam). Z obszaru Europy Środkowej znajduje się na niej wyłącznie Belgrad. Głównym polem bezpośredniego wsparcia fundacji dla widniejących na liście miast jest finansowanie stanowisk rzeczników miejskiej odporności (*chief resilience officer*). Ich zadaniem jest opracowywanie strategii odporności oraz koordynowanie

<sup>31</sup> X. Zhang, H. Li, *op. cit.*, s. 145.

<sup>32</sup> L. Mierzejewska, *W poszukiwaniu nowych modeli rozwoju miasta*, „Studia Miejskie” 2011, t. 4, s. 82–83.

współpracy w tym zakresie z różnymi podmiotami funkcjonującymi na miejskiej scenie. Z czasem finansowanie rzeczników odporności miejskiej ma wejść w zakres obowiązków poszczególnych miast.

Fundacja zdefiniowała *urban resilience* jako „zdolność jednostek, wspólnot, instytucji, firm i systemów funkcjonujących w mieście do przetrwania, adaptacji i wzrostu, niezależnie od tego, jakich napięć i ostrych szoków by one nie doświadczyły”<sup>33</sup>. Do głównych charakterystyk odpornego systemu miejskiego zaliczono:

- efektywność, czyli wykorzystanie „pamięci organizacyjnej”;
- zaradność, czyli rozpoznanie możliwości alternatywnego wykorzystania zasobów;
- inkluzywność, czyli włączanie w proces decyzyjny interesariuszy;
- integralność, czyli włączanie do działań licznych instytucji i systemów;
- prężność, czyli efektywność procesów zarządzania miastem;
- nadmiarowość, czyli organizowanie zasobów na wypadek szoku/kryzysu;
- elastyczność, czyli zdolność do szybkiej adaptacji<sup>34</sup>.

W ramach programu dokonywana jest diagnoza miasta, która odbywa się w 12 obszarach, które zostały pogrupowane w cztery wymiary miejskiej odporności:

1. Przywództwo i strategia:
  - skuteczne przywództwo,
  - zaangażowani interesariusze,
  - zintegrowane planowanie rozwoju.
2. Zdrowie i dobre samopoczucie:
  - realizacja podstawowych potrzeb społecznych,
  - zróżnicowane miejsca pracy i źródła dochodów,
  - efektywna ochrona życia i zdrowia.
3. Gospodarka i społeczeństwo:
  - zrównoważona gospodarka, promocja wzrostu gospodarczego,
  - powszechne bezpieczeństwo, praworządność, sprawiedliwość społeczna,
  - poczucie tożsamości zbiorowej i wsparcie wspólnoty.
4. Infrastruktura i środowisko:
  - ograniczona podatność na negatywne czynniki,
  - skuteczne zapewnienie krytycznie ważnych usług publicznych,
  - niezawodna komunikacja.

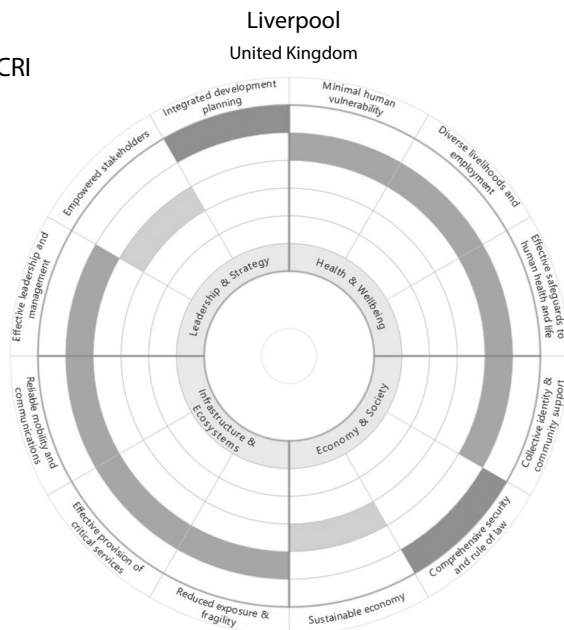
---

<sup>33</sup> *What is Urban Resilience?*, <https://100resilientcities.org/resources/>, stan z dnia 19.02.2019.

<sup>34</sup> *Ibidem*.

W każdym z powyższych obszarów wyznaczono kilka wskaźników. Ich łączna liczba to 52. Zakres odporności w powyższych obszarach jest skalowany.

**Ryc. 3**  
Diagnoza odporności miejskiej  
Liverpoolu według metodologii CRI



Źródło:  
<https://www.cityresilienceindex.org/#/city-profiles>.

**Ryc. 4**  
Diagnoza odporności miejskiej  
Shimli (Indie) według metodologii CRI



Źródło:  
<https://www.cityresilienceindex.org/#/city-profiles>.

Skala obejmuje oceny od 1 do 5 (oznaczone kolorami – od czerwonego do zielonego). Zagregowany wynik odporności miejskiej służy do klasyfikacji miast w ramach City Resilience Index.

Przedstawione ryciny są graficzną reprezentacją badania odporności miejskiej dwóch ośrodków – Liverpoolu i Shimli. W czytelny sposób obrazują zarówno mocne, jak i słabe strony tych miast.

## **Społeczno-polityczny aspekt odporności miejskiej – podstawowe wnioski**

Należy przychylić się do stanowiska, iż miasta są „obszarami ryzyka” – ze względu na specyficzne cechy miejskości wzrasta prawdopodobieństwo występowania zdarzeń nieprzewidzianych, a także komplikowania się powiązań pomiędzy różnymi zjawiskami<sup>35</sup>. Wskutek tego pojawienie się koncepcji *urban resilience* wydaje się uzasadnione i przydatne.

Jak wynika z powyższej analizy, elementem kluczowym dla skutecznego wdrożenia koncepcji odporności miejskiej jest zapewnienie koordynacji działań w poszczególnych podsystemach. Przyjmując, że miasto jest dynamiczną, niehierarchiczną i otwartą siecią, należy stwierdzić, iż dla jego przetrwania jako systemu niezbędne jest posiadanie przez nie zdolności działania, mobilizowania jego elementów składowych. Jest to element niezbędny, niezależny od rozmiaru, gęstości i innych parametrów sieci miejskich<sup>36</sup>.

Z perspektywy miejskiej polityki społecznej dla zapewnienia odporności najważniejsze wydają się:

- a) przeciwdziałanie zjawiskom segregacji społeczno-przestrzennej, zwłaszcza tworzeniu homogenicznych dzielnic etnicznych oraz niekontrolowanemu osadnictwu wokół centrów miast (slumsy, fawele, *townships*). Problem wykluczenia oraz nierówności społecznych w mieście doprowadził do powstania pojęcia miasta dualnego (*dual city*). Problem ten, jaskrawo widoczny w Stanach Zjednoczonych, Republice Południowej Afryki czy Indiach, w Polsce nie jest obecny<sup>37</sup>;

<sup>35</sup> A. Karwińska, *Miasto jako miejsce spotkań, tworzenia kapitału ludzkiego i społecznego*, [w:] M. Kudłacz, J. Hausner (red.), *Funkcjonowanie metropolii w Polsce. Gospodarka, przestrzeń, społeczeństwo*, CeDeWu, Warszawa 2017, s. 197.

<sup>36</sup> M. Lackowska, *Nowe interpretacje teoretyczne polityki wielkomiejskiej*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2010, nr 2 (40), s. 32–33.

<sup>37</sup> Zob. np.: A. Lisowski, *Dualne miasto – metafora a rzeczywistość*, „Przegląd Geograficzny” 2000, t. 72, z. 3, s. 231–245; I. Turok, *The Resilience of South African Cities a Decade after Local Democracy*, „Environment and Planning A: Economy and Space” 2014, t. 46, nr 4, s. 749–769.



- b) kształtowanie i wzmocnianie lokalnej tożsamości, przywiązania do miejsca zamieszkania oraz wdrażanie mechanizmów partycypacji społecznej. Silna lokalna tożsamość i przywiązanie do miejsca zamieszkania wydają się przeczyć współczesnym trendom zwiększania mobilności społecznej, kosmopolityzmu i przyjmowania postaw „turysty we własnym mieście”. Jednakże w przypadku kryzysów lub wstrząsów czynnik ten może odegrać kluczową rolę. Wzmocnienie tożsamości i przywiązania powinno odbywać się m.in. poprzez włączanie mieszkańców w procesy decyzyjne, konsultacje społeczne i inne mechanizmy partycypacyjne mieszczące się w pojęciu współzarządzania miejskiego (*urban governance*)<sup>38</sup>;
- c) wzmocnianie kapitału ludzkiego i społecznego. Silna tożsamość i skuteczność mechanizmów partycypacji uzależnione są od miejskiego kapitału ludzkiego i społecznego. Pokonanie kryzysów możliwe jest dzięki ekonomicznej dywersyfikacji miasta, ale także posiadaniu wykwalifikowanych pracowników, którzy mogą być zaliczeni do klasy kreatywnej. Miasto kreatywne jest bardziej odporne, a wynika to z jego elastyczności i efektywności. Z tego powodu istotne jest popieranie aktywności obywatelskiej, umożliwianie tworzenia się niehierarchicznych sieci społecznych, nierzadko wyřeczających organy administracji publicznej w niektórych sferach polityki publicznej<sup>39</sup>.

Podsumowując rozważania dotyczące koncepcji odporności miejskiej, jej genezy i uwarunkowań kształtowania się, głównie w Stanach Zjednoczonych, wskazać należy, iż jej treść i możliwości zastosowania są uzależnione od danego miasta, w tym jego własnej specyfiki, polityki państwa czy lokalnych uwarunkowań przyrodniczych i kulturowych. Społeczny aspekt *urban resilience* wydaje się szczególnie istotny dla przetrwania miasta. Kryzysy pokonywane są dzięki współpracy mieszkańców, wzajemnemu zaufaniu i łączącym ich wartościom. Odporność miejska w innych aspektach, zwłaszcza gospodarczym, jest uzależ-

<sup>38</sup> Zob. np.: I. Sagan, *Polityka miejskiego współzarządzania. Walory koncepcji i ograniczenia praktyki*, [w:] G. Gorzelak, M.S. Szczepański, W. Ślęzak-Tazbir (red.), *Człowiek – miasto – region: związki i interakcje. Księga jubileuszowa profesora Bohdana Jałowickiego*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009, s. 73–82; M. Oramus, *Model współzarządzania (governance) i problemy dotyczące jego wdrażania w administracji publicznej*, „Rocznik Administracji Publicznej” 2015, nr 1, s. 179–195; R. Czachor, *Ewolucja paradygmatu współzarządzania (governance) i problemy w jego wdrażaniu*, „Zeszyty Naukowe UJW. Studia z Nauk Społecznych” 2016, nr 9, s. 63–78.

<sup>39</sup> Zob. np.: A. Karwińska, *op. cit.*, s. 197–208; R. Czachor, *Organizacje pozarządowe a kapitał społeczny w Polsce*, [w:] M. Adamczyk, A. Chmiel (red.), *Społeczności lokalne. Przestrzeń dla współpracy i rozwoju*, Dolnośląska Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Techniki w Polkowicach, Polkowice–Wrocław 2014, s. 39–55.

niona od postaw mieszkańców. Technologiczne nowinki, prezentowane jako narzędzia usprawniające funkcjonowanie miast w przypadku poważnych kryzysów czy wojen mogą wręcz utrudnić reorganizację społeczności miejskiej. Aby poznać prawdziwy stopień odporności miejskiej, wystarczyłoby na dłuższy czas odciąć dostawę energii elektrycznej.

## Podsumowanie

Współczesne miasta, w postindustrialnej fazie rozwoju, muszą przechodzić transformację. Wynika to z faktu, że miasto jako forma urbanizacji związana była z procesem uprzemysłowienia. Zmiany te, o charakterze zarówno endo- jak i egzogenicznym, wymagają odpowiedniej diagnozy stanu miasta oraz określenia kierunków rozwojowych, jak i potencjalnych zagrożeń. *Urban resilience* jest względnie nowym pojęciem i kategorią analityczną opisującą zdolność miasta do reagowania na zaburzenia jego równowagi.

Dla analizy miasta poprzez pryzmat *urban resilience* wymagane jest podejście systemowe. Celem wprowadzenia koncepcji odporności miejskiej jest umożliwienie zrozumienia miasta w kategoriach systemowych, prowadzenia polityki miejskiej uwzględniającej potencjalne wewnętrzne i zewnętrzne zagrożenia dla stabilności systemu. Koncepcja ta może być także interpretowana jako określona, stopniowalna właściwość miasta do, po pierwsze, zapewnienia sobie odporności na zakłócenia zewnętrzne, po drugie, transformacji wewnętrznej w związku z doświadczeniem kryzysu i naruszeniem homeostazy.

Koncepcja, odwołując się do zjawisk i pojęć z wielu obszarów wiedzy, w tym geografii, ekologii, ekonomii i socjologii, może służyć rozwojowi interdyscyplinarnych badań nad miastem. *Urban resilience*, dzięki swojej pewnej rozmytości i niedookreśloności, pozwala skupić interesariuszy polityki miejskiej wokół kwestii stabilności systemu, nie wymagając bezwzględnej zgody w kwestiach terminologicznych<sup>40</sup>.

Jak wykazano, treść kategorii *urban resilience* jest w pewnym stopniu zbieżna z koncepcją rozwoju zrównoważonego. Jest jednak od niej szersza, bowiem uwzględnia, obok kwestii racjonalnego wykorzystania zasobów przyrodniczych, także aspekt gospodarczy i społeczno-polityczny. *Urban resilience* posiada także istotny walor aplikacyjny. Z racji jej szerokiego spojrzenia na zagadnienie stabilności i odporności systemu miejskiego, można ją traktować jako warto-

---

<sup>40</sup> F.S. Braud, K. Jax, *Focusing the meaning(s) of resilience: Resilience as a descriptive concept and a boundary object*, „Ecology and Society” 2007, t. 12, nr 23.

ściowe narzędzie diagnozy miast. Dotychczasowe zagraniczne doświadczenie w tym zakresie winno być wskazówką dla władz polskich miast, w jaki sposób planować ich rozwój oraz przygotowywać na ewentualne zakłócenia i kryzysy.

## Bibliografia

1. Braud F.S., Jax K., *Focusing the meaning(s) of resilience: Resilience as a descriptive concept and a boundary object*, „Ecology and Society” 2007, t. 12, nr 23.
2. Burszta J., *Miasta podwyższonego ryzyka*, „Magazyn Miasta” 2016, nr 13.
3. Chojnicki Z., *Koncepcja terytorialnego systemu społecznego*, „Przegląd Geograficzny” 1988, t. 60, z. 4.
4. Coaffee J., *Terrorism, Risk and the Global City. Towards Urban Resilience*, Ashgate Publishing, Farnham 2009.
5. Collier F., Hambling J., Kernaghan S. i in., *Tomorrow's cities: a framework to assess urban resilience*, „Urban Design and Planning” 2014, nr 167.
6. Cote M., Nightingale A.J., *Resilience thinking meets social theory: Situating social change in socio-ecological systems (SES) research*, „Progress in Human Geography” 2012, t. 36 (4).
7. Czachor R., *Ewolucja paradygmatu współzarządzania (governance) i problemy w jego wdrażaniu*, „Zeszyty Naukowe UJW. Studia z Nauk Społecznych” 2016, nr 9.
8. Czachor R., *Organizacje pozarządowe a kapitał społeczny w Polsce*, [w:] M. Adamczyk, A. Chmiel (red.), *Społeczności lokalne. Przestrzeń dla współpracy i rozwoju*, Dolnośląska Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Techniki w Polkowicach, Polkowice–Wrocław 2014.
9. Czachor R., *Teoria systemowo-funkcjonalna a badania i zarządzanie społecznościami lokalnymi*, „Społeczności Lokalne. Studia Interdyscyplinarne” 2017, nr 1.
10. Davoudi S., *Resilience: a bridging concept or a dead end?*, „Planning Theory and Practice” 2012, t. 13 (2).
11. Desouza K.C., Flanery T.H., *Designing, planning, and managing resilient cities: A conceptual framework*, „Cities” 2013, nr 35.
12. Devas N., *Urban Governance, Voice and Poverty in the Developing World*, Earthscan Publ., London–Sterling 2004.
13. Dicken P., *Global Shift: Mapping the changing contours of the world economy*, Guilford Press, New York 2011.
14. Domański R., *Ogólna teoria systemów a integracja badań nad miastem*, [w:] B. Jałowiecki (red.), *Miasto jako przedmiot badań naukowych*, Instytut Śląski, Katowice 1971.

15. Drobniak A., *Koncepcja urban resilience: narzędzie strategicznej diagnozy i monitoringu miast*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2015, nr 1.
16. Holling C.S., *Resilience and stability of ecological systems*, „Annual Review of Ecology and Systematics” 1973, t. 4.
17. Jałowicki B., *Czy metropolia jest miastem?*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009.
18. Jałowicki B., *Miasto doby przemysłowej. Uwagi o podejściu systemowym*, [w:] H. Imbs (red.), *Miasto i kultura polska doby przemysłowej. Przestrzeń*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1988.
19. Karwińska A., *Miasto jako miejsce spotkań, tworzenia kapitału ludzkiego i społecznego*, [w:] M. Kudłacz, J. Hausner (red.), *Funkcjonowanie metropolii w Polsce. Gospodarka, przestrzeń, społeczeństwo*, CeDeWu, Warszawa 2017.
20. Lackowska M., *Nowe interpretacje teoretyczne polityki wielkomiejskiej*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2010, nr 2 (40).
21. Lang T., *Urban Resilience and New Institutional Theory – A Happy Couple for Urban and Regional Studies?*, „German Annual of Spatial Research and Policy” 2010.
22. Lisowski A., *Dualne miasto – metafora a rzeczywistość*, „Przegląd Geograficzny” 2000, t. 72, z. 3.
23. Maik W., *Nowe ujęcia i koncepcje badawcze w studiach nad współczesnym miastem*, [w:] T. Marszał (red.), *Miasto – region – gospodarka w badaniach geograficznych. W stulecie urodzin Profesora Ludwika Straszewicza*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016.
24. Matyja R., *Miasto jako przestrzeń, węzeł i system. Analiza z perspektywy badań politologicznych*, „Acta Politica Polonica” 2017, nr 3 (41).
25. Meerow S., Newell J.P., Stults M., *Defining urban resilience: A review*, „Landscape and Urban Planning” 2016, t. 147.
26. Meerow S., Newell J.P., *Urban resilience for whom, what, when, where, and why?*, „Urban Geography” 2016, t. 147.
27. Mierzejewska L., *Zrównoważony rozwój miasta – wybrane sposoby pojmowania, koncepcje, modele*, „Problemy Rozwoju Miast” 2015, rok 12, z. 2.
28. Mierzejewska L., *W poszukiwaniu nowych modeli rozwoju miasta*, „Studia Miejskie” 2011, t. 4.
29. Narojek W., *System władzy w mieście. Studium monograficzne*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967.
30. Oramus M., *Model współzarządzania (governance) i problemy dotyczące jego wdrażania w administracji publicznej*, „Rocznik Administracji Publicznej” 2015, nr 1.

31. Parysek J.J., *Miasto w ujęciu systemowym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2015, rok 77, z. 1.
32. Parysek J.J., *Rozwój zrównoważony miast w kontekście współczesnej polskiej urbanizacji: aspekty przestrzenne*, „Studia Miejskie” 2013, nr 9.
33. Sagan I., *Polityka miejskiego współzarządzania. Walory koncepcji i ograniczenia praktyki*, [w:] G. Gorzelak, M.S. Szczepański, W. Ślęzak-Tazbir (red.), *Człowiek – miasto – region: związki i interakcje. Księga jubileuszowa profesora Bohdana Jałowieckiego*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009.
34. Sagan I., *Miasto. Nowa kwestia i nowa polityka*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2017, ss. 245.
35. Simme J., Martin R., *The Economic Resilience of Regions: Towards an Evolutionary Approach*, „Cambridge Journal of Regions, Economy and Society” 2009, t. 3, nr 1.
36. Turok I., *The Resilience of South African Cities a Decade after Local Democracy*, „Environment and Planning A: Economy and Space” 2014, t. 46, nr 4.
37. Walker B., Holling C.S., Carpenter S.R., Kinzig A., *Resilience, adaptability and transformability in social-ecological systems*, „Ecology and Society” 2004, nr 9 (2).
38. Wallis A., *Socjologia przestrzeni*, Niezależna Oficyna Wydawnicza, Warszawa 1990.
39. Zhang X., Li H., *Urban resilience and urban sustainability: What we know and what do not know?*, „Cities” 2018, nr 72.

## Źródła internetowe

1. *City Resilience Profiling Tool. Guide*, <http://urbanresiliencehub.org/wp-content/uploads/2018/02/CRPT-Guide.pdf>, stan z dnia 22.02.2019.
2. *Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030*, <http://www.un.org.pl/agenda-2030-rezolucja>, stan z dnia 15.02.2019.
3. *Resilience Alliance*, <https://www.resalliance.org/>, stan z dnia 14.02.2019.
4. *Resilient City Organization*, <https://www.100resilientcities.org/>, stan z dnia 14.02.2019.
5. *Trends in Urban Resilience 2017*, [http://urbanresiliencehub.org/wp-content/uploads/2017/11/Trends\\_in\\_Urban\\_Resilience\\_2017.pdf](http://urbanresiliencehub.org/wp-content/uploads/2017/11/Trends_in_Urban_Resilience_2017.pdf), stan z dnia 22.02.2019.

## Streszczenie

### Koncepcja *urban resilience*: założenia, treść, możliwości implementacji

Artykuł przedstawia koncepcję *urban resilience*, która może służyć jako narzędzie diagnozy kondycji miasta oraz jego odporności na potencjalne kryzysy egzo- i endogeniczne. Jego celem jest określenie genezy koncepcji oraz jej treści i możliwości zastosowania. Tezą jest twierdzenie, że *urban resilience*, tutaj rozumiane w kategoriach „odporności”, znajduje zastosowanie także w odniesieniu do społecznych aspektów polityki miejskiej (poza dotychczas eksponowanymi aspektami zachowania środowiska naturalnego i ekonomicznym). Wskazano również, że w pewnym stopniu koncepcja *urban resilience* ma punkty styczne z innymi koncepcjami, w tym z koncepcją miejskiego rozwoju zrównoważonego (*urban sustainability*). Podstawą rozważań zawartych w niniejszym artykule jest teoria systemowo-funkcjonalna, zgodnie z którą miasto analizowane jest w kategoriach systemu dążącego do osiągnięcia i zachowania równowagi wewnątrzsystemowej.

**Słowa kluczowe:** *urban resilience*, odporność miasta, *urban sustainability*, rozwój zrównoważony, polityka miejska.

## Summary

### Urban resilience: theoretical foundations, content and possible ways of implementation

The following paper tackles the issue of urban resilience that can be used as a convenient tool for a diagnosis of cities' resilience against internal and external stresses and threats. The aim of the paper is to describe the roots of the concept, to define its content and to discuss possibility of implementation. The main thesis of the paper is that the urban resilience concept has an important social dimension (along with both environmental and economical ones). It was also argued, that urban resilience deals with some aspects with other concepts related to contemporary cities, including urban sustainability. The theoretical ground of the paper is a systemic-functional theory.

**Keywords:** urban resilience, urban sustainability, sustainable development, urban politics, urban studies.